Sztodola Tibor

A bevezető képzés problémái és ezek hatása a biztonsági tevékenység ellátására

„Educatio et disciplina mores faciunt et unusquisque sapit quod didicit."
„A nevelés és a fegyelem alapozzák meg az erkölcsöt, és ki-ki oly mértékben lesz bölcs, amennyit tanul."
(Seneca)

Bevezetés

Aligha kell bárkinek is hangsúlyozni annak fontosságát, hogy milyen jelentőséggel bír egy társadalomban, illetve az élet minden területén a nevelés, azon belül az oktatás. Minden nemzetnek a jövője az oktatásban nyugszik, az a társadalom, amely nem kezeli kiemelten az edukációt, annak a jövője meg van pecsételve.

A büntetés-végrehajtási munka megköveteli a személyzet speciális szakmai képzését. A szakképzés egy olyan folyamat, amelynek az a célja, hogy a hallgató valamilyen meghatározott szakmai tudást megszerezzen, illetve a szakma gyakorlásához szükséges készségeket elsajátítsa, és az adott foglalkozással kapcsolatos érdeklődése is kialakuljon.

Ez a képzés egyfelől elméleti, másfelől gyakorlati jellegű. Mivel a szükséges szakismereteket polgári tanintézményekben megszerezni nem, vagy csak részben lehet, a büntetés-végrehajtási szervezetnek gondoskodnia kellett arról, hogy olyan szakképzési, szaktanfolyami és továbbképzési rendszert dolgozzon ki, amely biztosítja a szükséges képzést a különböző állománycsoportok számára.

Az ajánlás szintjén megjelenő nemzetközi dokumentumok is kiemelten kezelik a személyzet képzését, továbbképzést, valamint nagy hangsúlyt fektetnek a felvételi eljárásra is. *„A börtönigazgatóság minden tisztviselő alkalmazásakor vagy későbbi előléptetésekor gondoskodjon a* ***körültekintő kiválasztásról.*** *Külön hangsúlyt kell fektetni feddhetetlenségükre, emberségükre,* ***szakmai tudásukra és az adott munkára való személyes alkalmasságukra.*** *Az alkalmazottakat általában főállású, hivatásos börtöntisztviselőkké kell kinevezni, és köztisztviselői státuszba kell helyezni,* ***állásuk garanciája csakis a kifogástalan magatartás, a hatékonyság, a testi és lelki egészség, valamint a megfelelő iskolázottság legyen.*** *(Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (87) 3. számú ajánlása az Európai Börtönszabályokról 54. pontja.)*

Ahhoz, hogy a személyi állományunk valóban rendelkezzen ezen kondíciókkal mindenképpen jól szervezett és hatékonyan működő oktatási és képzési rendszerre van szükség.

Rövid történeti visszatekintés

A képzésnek, továbbképzésnek a II. világháborút követően több állomása volt, de jelen dolgozatomban a régmúlttal csak a fontosabb állomások megemlítésével kívánok foglalkozni, a részletesebb elemzést az 1996-tól eltelt időszakra vonatkozóan szándékozom elvégezni, és főként a biztonsági szakterület szemszögéből. (A történeti rész megírásakor Dr. Lipták László tanulmányára – *A személyi állomány szakmai képzése és a képzési rendszer korszerűsítésének irányai.* Börtönügyi Szemle, 2004. 3. szám – támaszkodtam.)

A büntetés-végrehajtás személyzetével szembeni követelményeket már a XIX. századtól mind jogszabályi, mind erkölcsi szinten megkövetelték, valamint a beosztásokhoz mérten különböző szintű iskolai képesítés szükségességét is előírták.

A II. világháború után – bár a személyi állomány jelentős része kicserélődött – az egységes szakmai képzés nem került a figyelem előterébe, illetve a követelményekben jelentős visszaesés volt megfigyelhető. Az első változás 1949-ben történt az Őri Újonc Iskola létrehozásával, amit az 1951-ben megalapított Büntetés-végrehajtási Központi Kiképző Iskola követett. Ez már egy önállóan működő oktatási intézmény volt, és ezen szerepét 1960-ig töltötte be.

Az 1960-as év más okból is jelentősnek volt mondható, mivel a BM Kun Béla Tiszthelyetteskéző Iskolában megkezdődött a büntetés-végrehajtási állomány középfokú képzése, amit 1981-től Zászlósképző Iskolának neveztek.

1976-ban megalapításra került a Büntetés-végrehajtás Alapfokú Iskola, amit 1984-től Büntetés-végrehajtás Tiszthelyetteskéző Iskolának neveztek el.

Lényegében az ezt követő időszakban újabb oktatási intézmény nem alakult, de az 1990-es évek elején újra beléptek az intézetek az alapképzésbe, ami 1996 szeptemberéig így is maradt.

Az 1996-os év mérföldkő volt a büntetés-végrehajtási szakma oktatásának történetében, ugyanis létre jött a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja – a továbbiakban: Oktatási Központ –, és szeptember 4-én megkezdte működését. Az új oktatási intézmény komoly változások bekövetkezésére adott reményt, de sajnos a jelenlegi helyzetből visszatekintve azt lehet mondani, hogy a remények korántsem valósultak meg, sőt – véleményem szerint – a legtöbb szempontból egyértelmű visszaesés figyelhető meg tíz év elteltével.

A jelenlegi képzési rendszer

Az Oktatási Központ 1996-os megalapításakor kialakított képzési rendszer – úgy vélem – sokkal többet hordozott magában a jövőre nézve, mint amennyit ténylegesen sikerült megvalósítani. Egyfelől egy olyan épület falai közé került az oktatás, amelyet valóban oktatási célra építettek, ennek következtében csak kisebb módosításokra volt szükség ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet igényeinek is megfeleljen. Ilyen módosítás eredménye volt, az ún. tanzárka, a rendvédelmi közelharc elsajátítására szolgáló tatamiterem, vagy a biztonsági-, valamint informatikai kabinet. Azaz: a változtatások lehetővé tették azt, hogy az intézeti élet alapvető elemeit a hallgatók az elméleti képzéssel párhuzamosan a gyakorlatban is megismerhessék, illetve bizonyos mindennapi tevékenységek – zárkaellenőrzés, kényszerítő eszközök alkalmazása stb. – gyakorlati végrehajtását elsajátítsák. Másfelől az intézmény megalapításával ténylegesen egy önállóan működő oktatási központ jött létre, aminek folyo-

mányaként lényegében megszűnt az a gyakorlat, hogy az újonnan felvett személyzetet az intézetben képezték ki.

A képzési rendszer 1996 óta több ponton megváltozott, az első kétéves időszakban nappali tagozatos alapfokú és középfokú szaktanfolyami képzés folyt párhuzamosan a 15 napos bevezető képzés mellett. A nappali képzésből fakadóan a bevezető képzésen kívül minden oktatási szinten jelen volt a gyakorlati képzés is. Ezt követően az 1998/99-es tanévben megkezdte működését az első bv. felügyelő szakképzési osztály nappali tagozaton. A bevezető képzésben változás ekkor sem történt. A következő években az intézetek részéről a nappali képzés iránti igény elkezdett csökkeni, melynek következményeként 2003-ra a nappali képzés teljesen megszűnt. Az egész képzési rendszer szempontjából az egyik legnagyobb visszalépés a nappali tagozaton történő képzés megszűnése volt. Ez a helyzet mindenképpen minőségi romlást hozott az oktatásban, amely főleg abban mutatkozott meg, hogy lényegében megszűnt a gyakorlati képzés. Ez az állapot bizonyos szakterületeken – főleg a biztonsági szakterületen – ellehetetlenítette a hatékony oktatást. Mint tudjuk: *„aliter in theoria, aliter in praxi"*, vagyis *„más az elmélet, és más a gyakorlat"*, de a hatékony és eredményes feladatellátáshoz mindkettőre szükség van. A biztonsági szakterületen számos olyan feladatot kell nap mint nap végrehajtani, amelyek speciális gyakorlati kiképzettséget igényelnek. Természetesen az oktatásukat is lényegében csak gyakorlatban lehet hatékonyan művelni.

További probléma, hogy az elméleti képzés is csak előadásokon keresztül valósul meg, mivel a rendelkezésre álló óraszám nem teszi azt lehetővé, hogy szemináriumjellegű oktatást folytassunk, azaz nagyon hiányzik a megfelelő interakció a hallgató és az oktató között.

A jelenlegi oktatás három szinten folyik, az első szint a bevezető képzés, ezt követi – kötelezően – az alapfokú szaktanfolyami képzés, és végül a középfokú szaktanfolyami képzés zárja a rendszert. A továbbiakban csak a bevezető képzést veszem górcső alá.

A bevezető képzés

A bevezető képzésnek különösen nagy a jelentősége, hiszen az újonnan felvett kollégák itt találkoznak először a büntetés-végrehajtási munkával. A hallgatók 80-90%-a egy hétnél kevesebb időt töltött az intézetekben, azaz semmilyen szintű ismeretük nincs a büntetés-végrehajtás működéséről, az ott folyó különleges életről. A felelősségünk éppen ezért nagy, egyfelől az egész büntetés-végrehajtási hivatásról, másfelől az egyes szakterületekről kell egy olyan átfogó és részletes képet adnunk, amely alkalmassá teszi az állományt arra, hogy három hét után (4 nap elmélet, egy nap gyakorlat) lényegében teljes felelősséggel, az írott normáknak megfelelően – fokozott büntetőjogi felelősséggel a vállukon – hajtsák végre az intézeti feladatokat. Harmadrészt ezen idő alatt szakmai szempontból is értékelni kell az állományt, azaz minimálisra kell csökkenteni annak a lehetőségét, hogy az intézetbe a hivatás gyakorlására alkalmatlan személyek kerüljenek. De kik is vesznek részt a bevezető képzésben?

A bevezető képzésben részt vesznek és a megszerzett ismeretekből vizsgát tesznek a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, a büntetés-végrehajtási intézetek és intézmények, továbbá a fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó szervezetek állományába kinevezett tiszthelyettesek, zászlósok, tisztek, főtisztek, a büntetés-végrehajtási felsőfokú szakvizsgához kötött álláshelyeket betöltő köztisztviselők és közalkalmazottak.

A bv. intézetekben, intézményekben újonnan kinevezetteket az állományilag illetékes parancsnok a kinevezés hónapjában – a szolgálatba állítást vagy a munkába lépést megelőzően – köteles beiskolázni 15 munkanap időtartamú bevezető képzésre, amely az Oktatási Központ igazgatója által meghatározott napon kezdődik. Az első két hétben a hallgatói állomány mindenféle differenciálás nélkül elméleti oktatásban részesül. Tartalmát tekintve biztonsági-, jogi-, nevelési-, szolgálati-, polgári védelmi-, egészségügyi ismeretek oktatására, valamint alaki- és lőkiképzésre kerül sor. A harmadik oktatási hét első munkanapján minden tárgyból írásbeli vizsgát tesznek a hallgatók. Azok, akik nem érik el az elégséges szintet, ugyanezen hét utolsó munkanapján, szóbeli vizsgán vehetnek részt.

Akinek ezen vizsgája is sikertelen, az – egyéni felkészülést követően, a következő bevezető képzési csoport vizsgáztatásakor – egy alkalommal pótvizsgát tehet, amelyről az illetékes parancsnok intézkedik. Amennyiben a pótvizsga is sikertelen, a vizsgára kötelezett jogviszonyát meg kell szüntetni.

A bevezető képzés jelentősége biztonsági szempontból

A személyi állomány a legfontosabb értéke, eleme a büntetés-végrehajtási munkának, ezen belül kiemelkedő szerepet tölt be a biztonsági rendszeren belül is. A biztonsági rendszer megfelelő működéséhez alapvetően négy feltételre van szükség, ezek a következők:

1. személyi állomány,

2. jogszabályok, egyéb rendelkezések,

3. tárgyi feltételek,

4. szervezeti feltételek.

Amennyiben bármelyik feltétel hiányzik, vagy nem megfelelően működik, akkor nem beszélhetünk biztonsági rendszerről. Márpedig a problémák igen gyakoriak, különösen igaz ez a tárgyi feltételek területén, mivel szinte nap mint nap hibásodnak meg a technikai eszközeink, berendezéseink. Ezekben az esetekben a személyi állomány lesz az, amely átveszi a technika szerepét, pl. járőrszolgálat alkalmazásával.

De akkor is kiemelkedő a szerepe az emberi tényezőnek, ha a rendszer rendeltetésszerűen működik, mivel a technika önmagában nem elegendő arra, hogy a különböző váratlan helyzeteket – pl. a rendkívüli eseményeket – kezelje. A gyakorlat többször igazolta azt, hogy a technika csak kiegészíti és megkönnyíti a feladat-végrehajtást, de a problémát nem tudja megoldani, pl. a fogvatartott szökését jelzi, de azt megakadályozni, vagy a szökevényt elfogni nem tudja.

Tehát a büntetés-végrehajtási feladatok, ezen belül a biztonsági tevékenység végrehajtásában meghatározó szerep hárul a személyzetre. Ezért az oktatásnak, illetve a kiképzésnek olyan professzionális szintet kell elérnie, hogy a személyi állomány tagja határozott és eredményes módon, de az alapvető emberi értékek védelmének szem előtt tartásával tudjon intézkedni.

Egy büntetés-végrehajtási felügyelő számos olyan szituációba kerülhet 2-3 hét oktatás után, amely nagyon magas szintű intézkedési készséget követel meg. Ezek közül csak néhány általános helyzetet említek:

– *olyan intézkedések megtételére jogosultak és kötelezettek, amely intézkedésekkel a legalapvetőbb emberi jogokat vonják el vagy korlátozzák (biztonsági intézkedések, kényszerítő eszközök alkalmazása;*

– *ezen intézkedések érvényre juttatása céljából a legvégső esetben akár lőfegyvert is használhatnak, amely eszköz a leginkább alkalmas a legfontosabb emberi érték az élet kioltására, vagy maradandó sérülések okozására;*
– *a felügyelőnek minden egyes cselekedetét a fokozott büntetőjogi felelősség terhével – amit a gyakorlati tapasztalataim alapján a képzési idő alatt fel sem tud fogni a tudatával – kell végrehajtania.*

Ugyanakkor a jelenlegi képzés minimális munícióval látja el a felügyelői állományt ezen helyzetek megoldására, különösen igaz ez a gyakorlati képzésre.

A kérdésem a következő: mi a biztosíték arra, hogy a hallgató nem kerül a felsorolt helyzetek valamelyikébe akár a bevezető képzés eredményes befejezését követő héten? Véleményem szerint semmi, természetesen ez egy olyan terület, ahol nem szabad bevárnunk az esemény bekövetkezését, és majd csak ezt követően cselekedni. Azaz a kockára tett érték és a felelősség túl nagy ahhoz – talán a legnagyobb – hogy megelégedjünk azzal, amit jelen helyzetben nyújtunk.

A felvételi rendszer

Már az Oktatás Központ megalapításakor felmerült az a probléma, hogy a büntetés-végrehajtás nem rendelkezik egy olyan felvételi rendszerrel, amely lehetővé tenné azt, hogy olyan alapismeretekkel rendelkező személyek kerüljenek felvételre, akik alkalmasak a hivatás kihívásainak megfelelni, illetve alkalmasak a folyamatos fejlődésre is. A követelmények óriásiak, különösen megnőttek az elvárások az uniós csatlakozást követően.

Sajnos még ma sem rendelkezünk egy olyan felvételi rendszerrel, amely meghatározná azokat az alapvető kondíciókat, amelyekkel egy felvételizőnek rendelkeznie kell, valamint amely alkalmas lenne arra, hogy egyértelműbben kiszűrje az alkalmatlanokat. A valósággal nap mint nap szembesülünk az oktatási tevékenység során, és minden túlzás nélkül ki merem jelenteni: a helyzet elkeserítő.

A beiskolázásra került hallgatók jelentős része olyan alapvető hiányosságokkal rendelkezik, hogy szinte már az alkalmasságuk is megkérdőjelezhető.

Úgy érzem, hogy e területen nem a szükséges mértékű a fejlődés. A lemaradásunk egyértelmű a rendvédelmi társszervekkel szemben is. A büntetés-végrehajtáshoz elsősorban a középfokú végzettséggel rendelkezők jelentkeznek, de még mindig nagy – kb. 20% – azoknak az aránya, akik nem rendelkeznek érettségi bizonyítvánnyal. Ennek a helyzetnek nagy veszélyei vannak rövid és hosszútávon is. Amennyiben a büntetés-végrehajtás nem teszi kötelezővé, pl. az érettségi bizonyítvány meglétét, illetve nem jelöli ki határozottabban a szükséges és minimális kondíciókat, akkor ezzel elismeri azt, hogy a felügyelői munkához nem szükséges a magasabb alapképzettség, és így hosszabb távon stabilizálja a jelenlegi helyzetet. Az oktatásban is egyértelműen tükröződik az, hogy azon hallgatók könnyebben sajátítják el a tananyagot, akik középiskolai végzettséggel rendelkeznek.

A kommunikációs képességek

Azt hiszem teljesen felesleges ecsetelni, hogy egy olyan területen, ahol emberekkel foglalkozunk, milyen kiemelkedően fontos szerepe van a kommunikációnak. Nem kivétel ez alól a büntetés-végrehajtási tevékenység sem, sőt, ha valahol nagy szükség van erre a képességre, akkor az a börtön világa.

Ahhoz, hogy a személyi állomány és a fogvatartottak közötti interakciók sikeresek legyenek, a személyzetnek képesnek kell lennie, hogy pontosan észlelje, értelmezze a fogvatartottak viselkedését, és jól kell kommunikálnia gondolatait, érzéseit, szándékait. Lényegében a végrehajtói állomány mást sem tesz, mint a nap minden órájában a fogvatartottakkal, elöljáróikkal, hivatalos- , illetve más személyekkel szóban vagy írásban kommunikál.

Csak néhány példa a teljesség igénye nélkül a felügyelők gyakorlati tevékenységéből:

• ***A fogvatartottak szóban történő eligazítása különböző biztonsági feladatok*** *– pl. előállítás, szállítás, munkavégzés –* ***végrehajtása előtt****. A feladat végrehajtásának sikeressége múlhat azon, hogy mennyire határozott, érthető, részletes a fogvatartottak számára a feladat meghatározása. Az esetek többségében egy határozott, magabiztos fellépéssel meg lehet előzni egy esetleges rendkívüli esemény bekövetkezését. Ugyanakkor ezen képességek hiánya a fogvatartottban ad hoc jelleggel is kialakíthatja, vagy erősítheti a szabályellenes magatartást.*

• ***A különböző jelentési kötelezettségek teljesítése az elöljárók felé,*** *pl. kényszerítő eszköz alkalmazását követően jelentés szóban és írásban, vagy rendkívüli esemény bekövetkezésének jelentése. Az így tett jelentések nem egy esetben bizonyítékként szolgálnak fegyelmi, vagy büntetőeljárásban, ezért egyáltalán nem mindegy, hogy megfelelnek-e a szükséges tartalmi és formai előírásoknak.*

• ***Hivatalos-, illetve más személyekkel való érintkezés,*** *pl. tárgyaláson a bíróval, ügyésszel, védővel. A biztonsági tevékenység eredményessége sok esetben függ attól, hogy a külső környezetet hogyan tudjuk kezelni annak érdekében, hogy minél eredményesebben tudjuk a feladatunkat – a zavaró körülmények ellenére is – végrehajtani. Kiemelném itt a személy-és járműbejárati biztonsági felügyelő munkáját. A személybejárati biztonsági felügyelő az intézetbe belépni szándékozó személyekkel kivétel nélkül kapcsolatba kerül, pl. szóban ad tájékoztatást az intézet területére be nem vihető tárgyakról, eszközökről. Az intézet bejáratai biztonsági szempontból az objektum legérzékenyebb pontjai, ezért az itt szolgálatot teljesítő állománynak nagyon jó kommunikációs képességgel, intelligenciával, intézkedési készséggel kell rendelkeznie.*

• ***A különböző nyomtatványok*** *– pl. a különböző szolgálati naplók, átadás-átvételi nyomtatványok –* ***szabályos vezetése.***

• ***A kényszerítő eszköz alkalmazását megelőző magatartás,*** *pl. figyelmeztetés az alkalmazást megelőzően.*

Természetesen lehetne még sorolni a különböző biztonságra veszélyes helyzeteket, de azt hiszem felesleges, az eddig felsoroltak is jól tükrözik a különleges képzettséget igénylő helyzetek meglétét.

Külön ki kell emelni a nem verbális kommunikáció fontosságát. A szavakat, a mondatokat minden esetben a nem verbális jelzések sokasága kíséri, amelyek adott esetben jelentősen módosíthatják, vagy akár teljesen megváltoztathatják azok jelentését. Egyáltalán nem mindegy, hogy egy utasítást milyen tekintettel, arckifejezéssel, testtartással, térköztávolságból adunk ki. Természetesen ehhez tartozik az is, hogy a felügyelő a fogvatartott ugyanezen jelzéseit is megfelelően tudja dekódolni.

Ehhez a területhez kapcsolódik az írott szöveg értelmezése is. A mindennapi tevékenység során elkerülhetetlen a jogszabályokkal, valamint a belső rendelkezésekkel való rendszeres érintkezés. De az oktatás során sem lehet kikerülni a terminus technicusokat, a legadekvátabb

példa erre a kényszerítő eszközök alkalmazásáról szóló rendelkezések oktatása, amely terület a bevezető képzés gerincét képezi. Itt egyszerűen elkerülhetetlen bizonyos – főleg büntetőjogi – szakkifejezések, definíciók oktatása.

Ezen követelményekhez képest a helyzet elkeserítő, a hallgatói állomány kommunikációs szintje sok esetben olyan alacsony, hogy az eredményes oktatást szinte ellehetetleníti.

A gyakorlati képzés hiánya

Bármilyen világos ismereteket szereznek is a hallgatók az elméleti oktatás során, ez még nem ad biztosítékot arra, hogy ezek az ismeretek tartósak, szilárdak is lesznek. Tehát valamilyen módon maradandóvá kell tenni a megszerzett ismereteket. A rögzítésnek több módszere létezik, az egyik ilyen módszer a szóbeli megerősítés, ami azt jelenti, hogy az oktató szóban adja elő a tananyagot, ami valamely pedagógiai rendszerre épül, pl. utasításokat ad a hallgatónak, bíztatja, dicséri vagy elmarasztalja. További igen hatékonyan alkalmazható módszer az elmélet rögzítésére a tananyag ismétlése, szemléltetése és a gyakorlati végrehajtása. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyakorlati végrehajtás az az eszköz, amely a legjobb eredményt nyújtja.

A gyakorlati végrehajtásnak kiemelkedő szerepe van a büntetés-végrehajtás minden szakterületén. Különösen így van ez a biztonsági feladatok végrehajtása során. Vannak olyan biztonsági feladatok, amelyek gyakorlati oktatás nélkül egyszerűen végrehajthatatlanok.

Meg kell még itt említenünk a koncentráció elvét is, ami szintén az elsajátított ismeretek rögzítést célozza. Az elv alkalmazása alapvetően két követelményt támaszt: az egyik, hogy az oktatott tantárgyakat kapcsoljuk össze logikusan, valamint az, hogy az adott tantárgyat ne szabdaljuk fel indokolatlanul. Azaz azt mondhatjuk, hogy nem az oktatott tananyag mennyisége a döntő – bár ezt is figyelembe kell venni –, hanem annak logikus módon történő átadása.

Természetesen az sem mindegy, hogy a gyakorlati feladatokat milyen szinten, minőségben képesek végrehajtani a hallgatók az intézeti munkavégzésük során. Az oktatás során arra is törekedni kell, hogy az ismeretek mellett a jártasságot és a készséget is kialakítsuk. A jártasság szintjén a hallgató már olyan gyakorlottsággal rendelkezik, hogy az adott tevékenységet többször is képes megismételni, de a végrehajtás állandó figyelmet, összpontosítást, ellenőrzést igényel, és a tanult szabályokat – jogszabályokat – folyamatosan fel kell idéznie. A készség viszont már a feladat végrehajtás olyan szintje, ahol a tevékenység részműveletei automatizálódnak, és lényegében az ellenőrzés lecsökken, illetve meg is szűnhet.

A biztonsági feladatok jelentős része igényli a jártasság, illetve a készség szintjének meglétét, hogy mennyire igaz ez, azt az alábbi példákon keresztül szeretném érzékeltetni.

Személymotozás

Ezen biztonsági intézkedés fontossága kiemelkedő, a felügyelőknek naponta több esetben kell kötelező jelleggel végrehajtaniuk. A feladat végrehajtására vonatkozó elméleti anyag terjedelmét tekintve elenyésző, de mégis nagyon fontos, quasi alapelveket tartalmaz, pl. nem lehet szeméremsértő, embertelen, megalázó módon végrehajtani. Ahhoz, hogy a tevékenység gyakorlatban történő szabályos és hatékony végrehajtását egy személy elsajátítsa több órás intenzív gyakorlásra lenne szükség, ami nem csak a motozás bemutatásának megtekintését jelenti, hanem a hallgató általi többszöri végrehajtást is. Ugyanakkor a bevezető képzés átlagos létszámához – 50 fő –, illetve a rendelkezésre álló óraszámhoz viszonyítva már lényegében végre-

hajthatatlan. A szabálytalan végrehajtás nagyon komoly következményeket rejt magában, ezen tevékenység során a kiképzetlen személy könnyen kerülhet a jogtalanság talajára.

Biztonsági ellenőrzés-, vizsgálat- és szemle

Ezen biztonsági intézkedéseket lényegében csak a gyakorlati végrehajtás során lehet megtanulni. A szükséges tárgyi feltételekkel ugyan részben rendelkezik az intézményünk, mint fentebb már utaltam rá, kialakításra került egy tanzárka, ahol lényegében el lehetne sajátítani egy zárka biztonsági ellenőrzésének végrehajtását, de még akkor is, ha 3-5 fős csoportokban gyakoroltatjuk, egy 50 fős osztálynak akár több napra is szüksége lenne ehhez, azaz itt is a szükségesnél jóval alacsonyabb óraszám gátolja a professzionális oktatást.

Kényszerítő eszközök alkalmazása

Ha valamelyik biztonsági vonatkozású területet kiemelten kell kezelni, akkor ez a kényszerítő eszközök alkalmazásának területe. Ezen eszközök használatára vonatkozó elméleti és gyakorlati oktatásnak különös jelentőségét az adja, hogy az alkalmazásuk során olyan alapvető emberi jogokat sértenek, illetve veszélyeztetnek, mint az emberi élet, a testi épség vagy a személyi szabadság. Éppen ezért egyszerűen nem lehetne azt megengedni, hogy e területen bármilyen alapvető hiányossággal rendelkezzenek a hallgatók. A szükséges képzettségi szint az egyértelműen a készség szintje.

Szervezeti törvényünk egyértelműen kimondja, hogy kényszerítő eszközzel ellátni csak az arra kiképzett személyt lehet, azaz olyan személyt, aki nem kapott megfelelő kiképzést, még felszerelni sem lehet kényszerítő eszközzel. Ehhez képest a bevezető képzés ideje alatt a kényszerítő eszközök közül csak a lőfegyverhasználatra vonatkozóan történik némi, de korántsem elegendő gyakorlati oktatás, ami összesen 10 óra lőelméleti képzésre és egy alkalommal végrehajtott lövészetre korlátozódik. A lőfegyverhasználat oktatását tovább nehezítette az a jogszabályi változás, amely megszűntette a kötelező sorkatonai szolgálatot, illetve ezen feltétel a hivatásos szolgálati jogviszony létesítéséhez sem szükséges már évek óta. Ennek alapvetően két érezhető hatása van, az egyik, hogy egyre több olyan személy kerül felvételre, akinek egyáltalán nincs semmilyen fegyverismerete, a másik nemkívánatos hatás a hallgatók alaki fegyelmén vehető észre.

Az összes többi kényszerítő eszköz – testi kényszer, bilincs, könnygáz, elektromos sokkoló, gumibot – lényegében csak bemutatásra kerül, ezen túl a hallgató kézbe sem fogja ezen eszközöket. Ehhez a területhez kapcsolódik szorosan a rendvédelmi közelharc oktatásának hiánya is. A kényszerítő eszközök közül a legtöbbször a testi kényszer, a bilincs és a gumibot kerül alkalmazásra. Ezért leginkább ezen eszközök alkalmazását kellene oktatni, természetesen ezt egy önálló tantárgy keretében. A 2003-ig terjedő időszakban ezen szempontból is folyamatos volt a leépülés, ugyanis a rendvédelmi közelharc – ezen belül a testnevelés – oktatása a nappali képzéssel párhuzamosan elsorvadt.

Az informatikai képzés hiánya

Az informatikai oktatás szintén teljesen hiányzik a képzésből, pedig annak fontosságát nem hiszem, hogy bárki is tudná cáfolni. A végrehajtói szinten már szinte mindenhol megtalálható a számítógép, nélkülözhetetlen a körleten, a biztonsági ügyeleten, a személybejárati kapun, a nyilvántartó csoport munkájában, és még sorolhatnánk az érintett szakterületeket. A tárgyi feltéte-

lek szintén adottak, az Oktatási Központ rendelkezik informatikai kabinettel, de a kihasználtsága minimális.

A személyzet fizikai állapota

A testi nevelést az emberiség fejlődése során minden sikeres társadalomban kiemelten kezelték. Igaz volt ez az ókori hellén és római kultúrára is, egyértelmű volt számukra, hogy a test elhanyagolása hanyatlásra ítéli a tudatot is. Ennek ellenére az Oktatási Központ tanórái közül mára teljesen sikerült eltüntetni a testnevelési, valamint rendvédelmi közelharc oktatást.

A büntetés-végrehajtási feladatok ellátása során a személyi állomány mentális leterheltsége mellett nagyon komoly fizikai igénybevétel is jelentkezik. Ez több szakterületre is jellemző, de leginkább a biztonsági feladatok végrehajtása során bír jelentőséggel. Egyértelmű a kapcsolódás a kényszerítő eszközök alkalmazása során, különösen igaz ez a testi kényszer tekintetében. De nagyon komoly fizikai állóképesség szükséges a folyamatos, váltásos munkarendben történő szolgálatellátáshoz is, az átlagnál nagyobb fizikai terhelést jelent az éjszakai munkavégzés, a jelentős mennyiségben jelentkező túlszolgálat, a körleten teljesítendő munkavégzés, a külső őri, szállítási, előállítási feladatok szabályszerű, éber és hatékony ellátása is. Arról nem is beszélve, hogy a rendszeres testmozgás végzésével növekedne az elméleti képzés hatékonysága is.

Alapvetően ki kellene fejleszteni a gyakorlati feladatok végrehajtásához szükséges mozgáskultúrát, az ehhez nélkülözhetetlen egészséges életmódot, illetve az erre való igényt, valamint képessé kellene tenni a hallgatókat arra, hogy mindezeket az iskola elvégzése után is fenntartsák és fejlesszék.

A bevezető képzésben résztvevő állomány differenciálatlansága

A képzésen a következő iskolázottsági szinttel rendelkezők vehetnek részt:

– szakiskolai képzettségűek, pl. szobafestő-mázoló, ács-állványozó, kőműves stb.

– gimnáziumi vagy szakközépiskolai végzettségűek,

– főiskolai, egyetemi végzettségűek.

Azaz minden lehetséges szint megjelenik egy bevezetős osztályon belül. Ez a nagyfokú keveredés szinte lehetetlenné teszi az egységes színvonalú oktatást. Nem lehet egy tanórán belül három szinten előadni ugyanazt az anyagot, ezen probléma eredménye a vizsgán egyértelműen meg is jelenik, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők átlaga szinte kiváló, az érettségizettek eredményei a jó és a közepes között mozognak, míg a szakiskolai végzettségűek nagy része elégséges vagy elégtelen teljesítményt nyújt. Ugyanakkor a cél az lenne, hogy a tiszthelyettesi állományt képezzük ki a leghatékonyabban.

A képzési szintek egymásra épültségének hiánya

Komoly gondot okoz a tantárgyak túlnyomó többségénél, hogy a bevezető és az alapfokú képzés között nem lehet logikusan és hatékonyan felosztani az oktatásra kerülő tananyagot. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az alapfokú képzésben lényegében ugyanaz a tananyag kerül feldolgozásra, mint a bevezető képzésben. Lényegi és minőségi különbség csak a középfokú képzésben jelenik meg, ahol már egy-egy szakterület – biztonsági, egészségügyi, igazgatási – anyagát dolgozzuk fel nagy részletességgel. Erre a problémára a leglogikusabb megoldás az len-

ne, ha a két képzési szintet – bevezető és az alapfokú szaktanfolyami képzést – összevonnánk, így a képzés a jelenlegi háromszintű helyett, kétszintűvé, de hatékonyabbá válna.

Összegzés

A jelenlegi képzési rendszerről egyértelműen kimondható, hogy nem felel meg a jelen és a jövő követelményeinek. Csak úgy tudunk megfelelni a gyorsan változó környezetünknek, ha folyamatosan alkalmazkodunk ahhoz, és ismerünk minden egyes lehetőséget, ami nyitva áll előttünk. A társadalmi elvárások a büntetés-végrehajtással kapcsolatban is megváltoztak az elmúlt években. Az új elvárások jelentős részét az európai uniós csatlakozás hozta, amelyek egyfelől a szervezet egészének átalakítására, másfelől a személyzeti-politika megváltoztatására vonatkoznak. A változtatás igénye szinte minden évben napirendre kerül, de sajnos érdemi változás soha sem történik. Általában az anyagi okok miatt marad el évről évre a reform, pedig nem biztos, hogy összességében az újítás kerülne többe. Szerintem, kerüljön bármennyibe is az alkalmas oktatás, még mindig olcsóbb, mint a tudatlanság.

Az egyik legfontosabb teendő a gyakorlati oktatás és képzés bevezetése a szakmai szempontok által megkívánt mértékben. Különösen indokolt ez a lépés a bevezető és az alapfokú szaktanfolyami képzés tekintetében. Ebből pedig már logikusan következik az a követelmény, hogy a képzésre fordítandó időtartamot lényegesen meg kell növelni. A két alapvető és elodázhatatlan változtatás mellett, indokolt lenne az oktatási szintek megváltoztatása is. A legkézenfekvőbb megoldás a bevezető és az alapfokú képzési szint összevonása lenne. Ezáltal a következő lényegi változások következnének be:

- a tananyagot egységesebben lehetne oktatni, ami jelenleg indokolatlanul fel van szabdalva;
- az oktatás minősége jelentősen javulna, mivel nappali tagozaton történne az oktatás, valamint megnőne a tanárok és a hallgatók közötti interakció gyakorisága;
- nagyobb lenne az oktatói és az intézményi lehetőségek kihasználtsága;
- állandóbb és tervezhetőbb lenne az oktatói állomány leterheltsége;
- a szakmai szempontból indokoltan szükséges tantárgyakat – rendvédelmi közelharc, informatikai oktatás, kommunikáció stb. – integrálni lehetne a rendszerbe;
- nem fordulhatna elő olyan helyzet, hogy a bevezető képzést követően az intézet késve iskolázza be a hallgatót az alapfokú szaktanfolyami képzésre;
- könnyebben el tudja látni az Oktatási Központ a „szűrő" szerepét, azaz egyértelműbben ki lehet szűrni az alkalmatlan hallgatókat.